

PRINCIPII DE ETICĂ ȘI DEONTOLOGIE ÎN ACTUL DE EXPERTIZĂ MEDICO LEGALĂ

ETHICS AND DEONTOLOGICAL PRINCIPLES IN FORENSIC REPORT

Asist. univ. dr. *Daniela Micu (Marinescu)*

Facultatea de Medicină, Universitatea Transilvania Brașov

Autor corespondent: Daniela Micu (Marinescu): danamarinescu26@yahoo.com

Abstract:

Forensics is an independent branch of medical practice, its role being to establish and determine the truth through forensic act; it brings a special contribution, on one hand to judicial institutions in determining and establishing judicial truth and on the other hand to medical institutions by reflecting existing problems in public health care.

Professional and moral-ethical duty of forensic medical experts is to determine the sequence of medical acts, which they construe in order to determine and formulate a truth. The latter is established by expertise and is useful to solve a presented legal issue.

Key-words: ethics, expertise, truth, righteousness, professionalism, forensics

Introducere

Primele noțiuni de terminologie privind expertiza medico-legală și de responsabilitate medicală, sunt regăsite în textul vechilor letopisețe, cărți religioase și coduri timpurii de legi.

Încă din cele mai vechi timpuri ale evoluției istorice a umanității, medicina și dreptul legal, au fost reunite sub „patronajul” preotului-șaman care supraveghea atent asupra respectării „legilor” zeităților, indicând și aprobând aplicarea pedepselor, pentru încălcarea acestora.

Codul de legi al regelui babilonian Hamurabi (2200 îCHR.) a inițiat și stabilit bazele raportului dintre lege și medicină, fiind totodată primul în definirea conceptului de răspundere penală și materială a unui medic pentru greșelile sau erorile făcute în timpul practicii medicale.

Reglementări concrete, privind necesitatea existenței experților legiști pot fi regăsite în legislația civilizațiilor antice (chineze, romane, grecești, indiene, persane, etc.).

Hipocrate (460-370 îCHR.), ca fondator al eticii medicale, în voluminoasele sale lucrări, precum și în cuprinsul propriul „Jurământ”, a subliniat într-un mod concis obligațiile și drepturile ce revin cadrului medical; de asemenea el a depus personal mărturie ca expert medico-legal într-un caz de paternitate. Astfel, pe parcursul istoric al evoluției omenești și, în special când medicina legală a luat ființă ca disciplină profesională științifico-medicală de

sine stătătoare în secolul XIX, opiniile furnizate de către experții medicali au fost considerate necesare și aplicate sub diverse forme pentru nevoile specifice din domeniul vieții publice.

O atenție deosebită a fost acordată drepturilor și obligațiilor cadrelor medicale, inclusiv răspunderii acestora, în procesul de tratare a pacienților. În acest sens au fost inițiate și definite o serie de sancțiuni care erau aplicate în situații de abateri grave.

Conceptul de expertiză etică

Expertiza etică nu poate fi separată de etica medicală și generală, chiar dacă are propriile sale trăsături cu caracter unic. Aceste caracteristici unice provin din domeniul specific de activitate, scopul și aria de interes a medicinei legale; la rândul lor, acestea, nu depășesc limitele eticii medicale.[2] Dacă expertiza etică ar fi separată de etica medicală, prin aceasta s-ar nega faptul că medicina legală este ramură de activitate a medicinei.

Datoria profesională și etică a experților medico-legiști este de a stabili factorii medicali care sunt interpretați în scopul emiterii unei ipoteze, determinată prin expertiză, necesară elucidării cazurilor cu caracter medico-legal. Elucidarea unei cauze medicale, ca adevăr determinat prin expertiză, este util în activitatea judiciară, fapt care a reprezentat subiectul aspirației umane, privind dorința de adevăr și

dreptate, încă din timpuri vechi. Acest fapt dă naștere problematicilor, de natură morală și etică, fundamentale ale experților legiști.

Este necesar ca experții legiști să dispună de un grad ridicat al nivelului de cunoștințe în ce privește morala și deontologia profesională, care să includă conștiința privind propria sa responsabilitate și spiritul autocritic în momentul acceptării actului de expertiză medicală, precum și stăpânirea controlului de sine în momentul apariției diverselor situații de presiune, amenințări, insulte, păstrându-și controlul asupra propriilor emoții și totodată demnitatea profesională. Aceștia trebuie să conștientizeze faptul că de veridicitatea mărturiei lor, depind: integritatea morală, libertatea personală, tipul și durata pedepsei celui acuzat, precum și modul de trai al familiei acestuia. [4]

O precondiție, în exercitare practicii ca medic legist și în a poseda o conștiință de sine „curată” este ca acesta să dispună de o serie de caracteristici personale (tărie de caracter, nivel ridicat de moralitate etică și curaj), precum și cunoștințe medicale de nivel înalt, capacitatea de înțelegere a principiilor de bază în exercitarea activității ca medic legist și a conceptelor juridice; totodată este necesar să aibă și capacitatea de a se exprima într-un mod clar, concis, lesne de înțeles.[2] Vanitatea, orgoliul și corupția sunt într-o permanență și adâncă „luptă” cu personalitatea veritabililor experți legiști.

Aceștia trebuie să fie conștienți asupra faptului că partea vătămată ar fi posibil să se afle în cursul unei stări nevrotice, cu caracter obsesiv în ce privește dorința de a agrava poziția persoanei care i-a provocat un „rău” etc., astfel încât o asemenea situație, necesită răbdare și un mod etic de înțelegere; cu toate acestea empatia de care trebuie să dea dovadă nu ar trebui să afecteze corectitudinea opiniei exprimate. Se poate concluziona, într-un mod mai mult sau mai puțin direct, analizând întregul istoric al expertizei medico-legale, că normele etice și legale determinate de profilul medicilor legiști sunt reprezentate de: dreptate, caracter și înaltă personalitate etico-morală. Nu este surprinzător faptul că o întrebare frecventă este: „Ce fel de personalitate ar trebui să aibă un expert practician medic legist?”. [1]

Această profesie, oarecum dificilă și extrem de responsabilă, se desfășoară întotdeauna sub influența diferitelor conflicte de

interes, în care se întrepătrund diferite evenimente dramatice cu posibilitatea afectării destinelor umane, depinzând într-un mod special de trăsăturile de caracter ale experților legiști și de atributul lor etico-moral. Experții legiști vor fi permanent conștienți de cerințele etice ale profesiei lor. Acest tip de aspirație față de justiție este în legătură cu o atitudine dreaptă și o considerație demnă vis a vis de viață și de morala etică.[5]

Viața cere adevărul pentru ea însăși și dreptate pentru sine, astfel că suntem mereu în aflarea adevărului și, în același timp, păstrând vie dorința de dreptate. Dorința de aflare a adevărului, ca una dintre trăsăturile cu caracter imperativ ale unui expert medico-legal, necesită o investigație atentă, acerbă, conștientă în fiecare caz din practica medico-legală luat individual, datorită caracterului unic al acestuia, dar fără a scăpa din vedere inerentele elemente necunoscute sau de situații neprevăzute.

Astfel, lupta pentru determinarea adevărului prin expertiză medico-legală, are un caracter investigativ, acesta putând fi aflat într-un timp foarte scurt, dacă investigația decurge în mod concret utilizând o bază de lucru adecvată și se desfășoară într-o manieră profesionistă dominată de principii etice și morale. Experții legiști se află permanent în căutarea adevărului, depunând în această activitate efort și muncă asiduă, având ca scop descrierea unui „scenariu” cât mai realist; întreaga activitate este bazată pe integritate morală și etică.[1]

Onești, experții legiști declară adevărul în mod clar, fără ezitare sau dispreț. Ei sunt onorabili, fără a înjosi alți experți criminaliști sau a lua în derâdere părerile acestora și, în același timp au capacitatea de a-și recunoaște propriile greșeli.

Atunci când experții medico-legali, apar în fața instanței și/sau a părților într-un litigiu și prezintă un comportament arogant, iar când vorbesc despre ei înșiși încearcă să-și impună propria autoritate profesională negând opinia și contrazicând părerile altor experți legiști, se creează premisele ca să se producă o „ruptură” între aspectele fundamentale ale eticii medicale și de demnitate umană. Este necesar a se înțelege că, adevărații experți legiști încearcă prin determinarea cronologică a „faptelor” să corecteze erorile altor expertize medicale anterioare. Acest fapt se derulează în mod conștient sau

neintenționat, avându-se permanent în vedere păstrarea unui cadru onest având la bază spiritul colegial și respectarea principiilor etice morale ce guvernează această onorabilă profesie.

Încercarea de a anula opinia unui expert medical anterior exprimată, urmare a invidiei, promovării de sine, sau din interese materiale sau protecționism, înseamnă a comite unul dintre cele mai mari „păcate” și a se încadra printre cele mai josnice trăsături de caracter ale medicilor practicieni. Promovarea de sine, prin care o serie de experți legiști accentuează că aparțin unei instituții superioare de Medicină Legală sau provin dintr-un centru urban mare, încercând astfel să-și impună propria inviolabilitate profesională, arată de fapt numai „inferioritatea” lor profesională sau o lipsă totală de obiectivitate.[3]

Instituțiile medico-legale din centrele mari oferă o serie de privilegii și oportunități în ce privește accesul la informațiile științifice și de formare profesională, dar acest fapt nu reprezintă nici o garanție că un astfel de expert medical ca individ ar fi superior sub toate aspectele, comparativ cu un altul care provine din afara unui astfel de centru. Este clar că nici un centru științific sau urbanistic nu poate oferi medicilor legiști trăsăturile caracteristice pe care trebuie să le posede la nivel personal. Este dificil de a oferi un exemplu de nedreptate sau alt viciu uman mai grav decât abuzul (sau utilizarea pentru scopuri personale) suferinței umane.

Abuzul conștient și deliberat al unui expert medico-legal (în afară de avantajele materiale și protecționismul), subminează grav integritatea juridică, socială și morală a uneia dintre părțile aflate în litigiu.

Experții legiști efectuează o activitate care poate interfera adesea cu destine umane, astfel că erorile grave, în special a celor comise conștient sau afară de neglijență, sunt în favoarea nedreptății și pot aduce grave prejudicii în suferința celor aflați deja într-o situație dificilă. În astfel de situații, cedând la mită, protecționism și coroborând cu invidie, înseamnă a „călca” peste durerea altor indivizi.[2]

Principiile etice ale expertului medico-legal

Medicina legală are un aport de deosebită utilitate, pe de o parte pentru instituțiile judiciare

în procesul de determinare și stabilire a adevărului juridic, iar pe de altă parte, pentru instituțiile medicale reflectând problemele existente în domeniul asistenței de sănătate publică. Această legătură, între medicină legală și medicina curativă, este frecvent stabilită prin documentația medicală folosită în activitatea de expertiză. Se constată, în ultimul timp, că exactitatea și caracterul complex al documentației medicale este de o calitate din ce în ce mai slabă.

Un expert medical are nevoie de o documentație temeinică, care să conțină date de anamneză, de respectare și aplicare a unor proceduri obiective, de investigații paraclinice (radiologice și de laborator), elaborarea diagnosticului clinic și instituirea tratamentului. Pentru ca o astfel de documentație completă medicul legist nu trebuie să recurgă la improvizații și ipoteze; el trebuie să solicite documentație suplimentară sau examinarea părții vătămate; totodată acesta trebuie să prezinte concluziile expertizei condiționate de fapte medicale disponibile.

Prin progresul științei medicale și dobândirea de noi cunoștințe, obligațiile profesionale ale medicilor practicieni devin mult mai mari. Din acest motiv, un medic în rolul de expert medico-legal, care nu ține pasul cu cele mai noi cunoștințe și posibilități, devine captiv în inerția profesională, fapt ce îl determină să facă erori față de semeni și profesia sa.[2]

Conceptul de deontologie combină atât etica cât și profesionalismul, această simbioză reprezentând garanția că principiile umane ale practicii medicale sunt apărate și respectate.

Din acest motiv, experții medico-legali, care neglijează să-și păstreze educația în profesia lor, în timp ce desfășoară activitate specifică de Medicină Legală, nu pot trece de pragul de moralitate și etică, și nu pot sta niciodată pe platforma justiției și de drept, indiferent de abilitățile lor de autopromovare, poziția curentă sau titlul.

Concluzii

Datoria profesională și moral-etică a medicilor experți legiști, este de a stabili succesiunea actelor medicale, pe care le interpretează, în scopul de a determina și formula un adevăr, stabilit prin expertiză, acesta fiind util pentru soluționarea unei problematici legale prezentate.

Determinarea unui fapt medical, și anume un adevăr stabilit prin expertiză, este utilizat în activitatea de justiție, aspect ce reprezintă obiectivul scop al evoluției umane.

Astfel se impune problematica morală și etică fundamentală a medicilor practicieni legiști. Acest subiect ar trebui abordat permanent, cu soluționarea situațiilor de conflict, și în special atenta supraveghere a mediilor post-conflict, în care moralitatea, etica și trăsătura umanitară medicilor legiști sunt supuse la cel mai mare test.

În acest fel, medicii de medicină legală, căutați și solicitați pentru răspunsuri care fac obiectul activității care trebuie să asigure aflarea și elucidarea adevărului medical, afirmându-se și confirmându-se ca indivizi de o probitate morală desăvârșită și a căror activitate este guvernată de un înalt profesionalism.

Bibliografie:

- [1.] Dermengiu, D.-, Patologie Medico-Legală, Ed. Viața Medicală Românească, București, 2002
- [2.] Matejic S., Otasenic V. – Ethics and deontology in forensic medicine, Vojnosanitetski Pregled, Vol 67, nr. 9, 2010
- [3.] Morar S., Perji-Dumbravă D., Costianu A. - Aspecte etice și legale ale utilizării cadavrului uman în scop didactic și științific, Revista Română de Bioetică, vol. 6, nr. 4, 2008
- [4.] Plueckbarn V.D., Cordner S.M.- Ethics legal medicine and forensic pathology, 2nd. Ed. Melbourne, University Press 2001
- [5.] Varghese S.P. – Cadavers for Anatomical Dissection, Indian Journal of Medical Ethics, vol. 13, nr.1, 2005
- [6.] Zecevic D. – Forensic medicine and deontology, 4th ed Zagreb Medicinska Noclada, 2004 (Croatia)